

ODÜSSZEIA

AZ ODÜSSZEIA

- Vázlatos cselekménye:

Télemakhosz, Odüsszeusz fia eltökéli, hogy megszabadul az anyját zaklató kérőktől, akik megszállva tartják apja házát, és vagyonán élőködnek. Felkeresi ezért Nesztórt Púloszban és Spártában Meneláoszt, hogy húsz éve távollevő apja után tudakozódják. Odüsszeusz eközben engedélyt kap az istenektől, hogy végre hazatérjen. Elindul Kalüpszó nimfa szigetéről, ahol a szerelmes nimfa hét évig tartotta vissza, de Poszeidón, akinek egyszemű, emberevő fiát Odüsszeusz megvakította, ezúttal is akadályozza a tengeri úton.

- Hajótörést szenved, és a phaiákok szigetére vetődik. Azok, szerencséjére, vendégszeretően fogadják. Királyuknak adja elő kalandjai történetét, mindazt, ami vele Trója elfoglalása óta történt. A phaiákok hazaviszik Ithakába, ahol először is kondásánál, Eumaiosznál húzza meg magát. Itt látja viszont fiát, aki éppen Meneláosztól tér vissza. Koldus képében keresi fel otthonát, csak dajkája ismeri fel egy régi forradásról a lábán. Fiával és hű embereivel lemészárolja a betolakodókat, akik nemcsak vagyonát pusztították, de Télemakhoszt is meg akarták gyilkolni a Spártából hazafelé vezető úton.

- Odüsszeusz viszontagságos küzdelmeiről, 10 éves hányódásáról és hazatéréséről szól a második „homéroszi” költemény, az *Odüsszeia*.
- Ez valamivel később keletkezhetett, mint az *Iliász*.
- Szerzője minden kétséget kizáróan szintén zseniális költő volt, aki jól ismerte nagy elődje művét, mintaképnek tekintette, sőt – szándéka szerint – túl is akarta szárnyalni azt.
- Az *Odüsszeia*-költő magáévá teszi az *Iliász* egész mitológiai apparátusát, sorokat, kész mondatformulát vesz át belőle, követi az ún. eposzi kellékek használatában. Főhőse – Odüsszeusz – az *Iliász* egyik jól ismert szereplője.
- Szerkesztőtechnikájában átveszi az „in medias res” kezdést is.
- A trójai vár lerombolása után 10 esztendőből lényegében az *Odüsszeia* is csak egyetlen eseménysort emel ki: Odüsszeusz hazatérését hazájába, Ithakába.

ILIÁSZ (ISMÉTLÉS)

- A két homéroszi eposz közül az *Iliász* a korábbi.
- A trójai háború után kb. 500 évvel, Kr. e. a 8. században alkotta meg költője a szóbelileg hagyományozott mondaanyag felhasználásával.
- Az *Iliász* nem a trójai háború egészének történetét mondja el.
- A 15 700 hexameterből álló hősköltemény a trójai háború utolsó évének 52 napjáról szól.
- Főhőse Akhilleusz, Thetisz és Péleusz fia, az ő jelleme alakul át az események során.

- A mítosz szerint anyja sebezhetetlenné tette, amikor az alvilági folyó, a Sztüx vizébe mártotta. Csak a sarkán, ahol anyja tartotta, nem érte víz, de ez okozta a vesztét: Párisz mérgezett nyila épp ott találta el.
- Homérosz átdolgozta a mítoszt: az ő Akhilleusza tragédiáját egy jellemhiba, indulatos természete okozza.
- A későbbi görög tragédiákhoz hasonlóan a főhős erkölcsileg felemelkedik ugyan, de csak szenvedése és pusztulása árán.

AZ IDŐMÉRTÉKES VERSELÉS (ISMÉTLÉS)

- Ritmusát az adja, hogy szövegeiben olyan egységek ismétlődnek, amelyekben a szótagok időértéke van meghatározva.
- Ezek az egységek legtöbb esetben úgynevezett verslábak.

- Az időmérték alapja a szótagok időtartama.
- A szótag az időmértékes versritmusban a következő magánhangzóig terjed, függetlenül attól, hogy a következő magánhangzó ugyanabban a szóban vagy a rá következőben található.

- A szótag rövid, ha a magánhangzója rövid, és utána legfeljebb egy rövid mássalhangzó van.
- A szótag hosszú, ha a magánhangzója hosszú vagy ha a rövid magánhangzó után legalább két rövid mássalhangzó szerepel.
- A hosszú szótag jele az elemzési képletben: –
- A rövid szótag jele: U

- Rendkívül híres forma a klasszikus eposzok hagyományos sorfaja, a hexameter. Ez öt daktilusból és egy sorzáró trocheusból áll; ezeket mindenütt helyettesítheti spondeus, kivéve az utolsó előtti (ötödik) lábat, amelynek mindig daktilusnak kell lennie.

AZ ODÜSSZEIA SZERKEZETE

- Az *Odüsszeia* cselekménye három szálból szőtt:
 - Télemákhosz történetéből
 - Odösszeusz kalandjainak sorából
 - egy bosszútörténetből
- Az első négy ének mellékcselekmény, mely a 16. énekben a bosszútörténethez kapcsolódik, semmivel sem járul hozzá Odüsszeusz hazatéréséhez.
- A bosszútörténet végkicsengésében nem éri el az *Iliász* mélységét: míg ott a bosszúvágy értelmetlenségére derül fény, itt Zeusz végül is szentesíti a bosszút.

- Az *Odüsszeia* legjellegzetesebb részét a kalandok alkotják, főképp az a négy ének, amelyben Odüsszeusz a phaiákoknak mesél.
- A költő nem csupán szórakoztatni akart e kalandokkal: egy-egy fontosabb kaland fordulatot hoz Odüsszeusz gondolkodásában, jellemében.

- A 24 énekre tagolódó, 12 110 hexametert tartalmazó hősköltemény „jelen ideje” mindössze 40 nap: ennyi idő telik el ugyanis a cselekmény megindulása és befejeződése között.
- Az eposz világa ennél időben és térben mégis sokkal tágasabb.
- Az *Iliász* csak célzásokban szólt a múlttól és a jövőről, az *Odüsszeiában* lényegesen nagyobb szerepet kap a múlt: az elszórt utalások helyett a háborús eseményeket átélt szereplők részletes „visszatekintő” (retrospektív) elbeszéléseiben elevenednek meg a trójai ostrom utolsó mozzanatai s az azóta eltelt tíz év kalandjai.

- Az *Iliász* és az *Odüsszeia* szerzője nem azonos, még ha mindkét költőt Homérosznak is hívjuk.
- Az *Odüsszeia* Kr. e. 700 körül, az *Iliász* után egy emberöltővel készült.
- Szerzője tudatosan utánozta Homéroszt, szókapcsolatokat, sorokat, jeleneteket vett át az *Iliászból*, a két eposz között mégis nyilvánvaló különbségek vannak:

A KÉT EPOSZ KÖZÖTTI KÜLÖNBSÉGEK

1. Hőstípusuk jelentősen eltér: Odüsszeusz erénye az okosság, Akhilleuszé a bátorság és az erő.
2. Az *Iliászban* szinte csak királyok szerepelnek, az *Odüsszeiában* egy kondás, egy dajka is szerephez jut.
3. Az *Odüsszeiában* az istenek az erkölcsi törvények őrei, az *Iliászban* viszont a bűnöst is megsegítik. Ezért is olyan egységesek az *Odüsszeiában*, míg az *Iliászban* két táborra oszlanak.

4. Az *Iliász* cselekménye egyenes vonalú, időrendben halad előre, az *Odüsszeiáé* bonyolultabb.
5. Az *Odüsszeiá*ban festői tájakat látunk, az *Iliász* csak elvétve ad tájképet.
6. Az *Odüsszeia* szerzője már ismeri Szicíliát, az *Iliász* szerzője még nem.
7. Az *Odüsszeia* szerzője egynegyed annyi hasonlatot használ, mint az *Iliászé*.

ODÜSSZEUSZ ÉS PÉNELOPÉ TALÁLKOZÁSA

- Az *Odüsszeia* bosszútörténetének van egy mély és érzelemgazdag vonulata is: a felismerési jelenetek sora.
- Ezek közül természetesen Odüsszeusz és Pénelopé találkozás a legérdekfeszítőbb, és Homérosz mindent meg is tesz, hogy érzelmileg előkészítse.
- Megmutatja előbb Télemakhosz és Odüsszeusz találkozását, és azt is, hogyan ismeri fel Odüsszeuszt öreg kutyája, Argosz.

- Látjuk, hogyan támad részvét Pénelopéban már láthatatlanul az „idegen” iránt, akit, mint megtudja, koldulás közben az egyik kérő egy zsámollyal meghajított.
- A részvét hamarosan álmélkodó csodálatba csap át, amikor az „idegen” a ház úrnőjénél előrelátóbbnak bizonyul.
- Pénelopé ugyanis - mint a házába tévedő koldusokat általában - magához hívhatja, hogy Odüsszeuszról tudakozódják. Az „idegen” azonban estig türelemre inti, tekintettel az agresszív és gyanakodó kérőkre.

- Kettejük összetartozása fejeződik ki abban, hogy egyedül Odüsszeusz érti meg Pénélopé szándékát, amikor a dorbézoló kérőktől nászajándékot kér. Egy percig sem hiszi, hogy felesége újra házasodni készül:

*„... megörült a sokattúrt isteni férfi,
hogy kincset szerez asszonya tőlük, bűvöli édes,
szóval a lelküket, ámde a szándék más a szivében.”*

- Esti beszélgetésük során Pénélopé az „idegent” a bizalmába fogadja, miután megfelel minden kérdésére.
- Csak felismerni képtelen, pedig Odüsszeusz a lelke mélyén ezt várja.
- Igaz, alakoskodik a beszélgetés során, de utána mégis maga kéri, hogy egy „éltes anyó” mossa meg a lábát.
- Éppen arra számít, hogy a lábán található sebhelyről fel fogja ismerni legalább a dajkája.
- Csak feleségétől várja a felismerést hiába még a kérők leölése után is. Homérosz finom lelki jelenséget mutat be, érzékelteti, hogy Pénélopé a múltban él, egyre a húsz évvel azelőtti Odüsszeuszt várja.
- A találkozás örömébe így szomorúság vegyül: a jelent beárnyékolják az örökre elveszett, pótolhatatlan évek.

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!

